13. 6. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Jak oddlužit korporaci? Nové možnosti reorganizace

V poslední době prudce roste počet osobních bankrotů a zvyšuje se i počet úpadků korporací. Osobní bankroty dosáhly masového měřítka z jednoduchého důvodu. Lidé zjistili, že je pro ně výhodné oddlužení. Když člověk není schopen splácet své dluhy, oddlužení mu dává možnost uhradit jen část závazků a zbytek se mu odpustí. To lidé pochopili velmi dobře a také je známo, že poslední velká novela insolvenčního zákona[1] přináší novinku, která dále zvýší počty osobních bankrotů -oddlužení lidí, kteří podnikají živnostenským způsobem.[2] Oddlužení fyzických osob ale není předmětem tohoto článku. Ten se věnuje méně známé možnosti faktického oddlužení korporací, tedy obchodních společností a družstev.[3]

ZIZLAVSKY

Advokátní kancelář - Insolvenční správci

Počty korporátních úpadků nerostou tak rychle jako počty osobních bankrotů, ale postihují větší počet věřitelů, zvyšují nezaměstnanost a způsobují druhotnou platební neschopnost. Na rozdíl od lidí, kteří řeší svou situaci oddlužením, majitelé a členové statutárních orgánů obchodních společností a družstev často nevědí o tom, že mají k dispozici podobný nástroj k oddlužení korporací. Tím nástrojem je soudní reorganizace. Korporace v tísni může dosáhnout zániku části svých závazku na základě soudem schváleného reorganizačního plánu. Jde sice o náročnější řešení, vyžadující kvalifikovaný postup, ale výsledek je pro právnické osoby stejný, jako je tomu v případě oddlužení fyzických osob.

Právní rámec řešení

Manažeři firmy, která se nachází v úpadku, musejí přijmout opatření k ozdravění podniku, aby uchovali jeho současnou hodnotu pro majitele a věřitele. Vnitřní pohled na kondici firmy může být zkreslený. Přání bývá otcem myšlenky. Má-li reorganizace splnit svůj účel, vyžaduje nezávislou objektivní analýzu situace. Základním předpokladem efektivního řešení a ochrany před firemními i osobními riziky je nastavení správného právního rámce prováděných změn. Zejména jde o to, zda je ještě možná neformální restrukturalizace nebo je nutné zahájit insolvenční řízení a postupovat cestou soudní reorganizace.

Obchodní společnosti a družstva v úpadku nesmějí provádět restrukturalizaci mimo insolvenční řízení. Když ji provádí, mívá to negativní důsledky. Uzavírané smlouvy jsou neúčinné. Fúze a akvizice se zastavují podáním insolvenčního návrhu. Až pět let zpětně může být převedený majetek zahrnut do insolvenčního řízení.[4] Rizika nedovolené restrukturalizace dopadají nejen na korporace, ale také na konkrétní osoby, které za ně jednají.[5] To se týká jak managementu, tak všech osob, které s obchodní společností nebo družstvem realizovaly příslušné transakce.[6] Nový zákon o obchodních korporacích zavádí také ručení majitelů za závazky korporace.[7] Dovolenou variantou zakázané neformální restrukturalizace firmy v úpadku je formální restrukturalizace v rámci insolvenčního

řízení – soudní reorganizace.[8]

Konkurs nebo reorganizace?

Úpadek obchodní společnosti nebo družstva lze řešit jedině konkursem nebo reorganizací. Ze statistik[9] plyne, že počty konkursů se pohybují ročně v řádu tisíců a počty reorganizací zatím jen v řádu desítek případů. To je velmi málo, i když se nečekalo, že by měl počet reorganizací odpovídat počtu konkursů. Reorganizace je řešení, které se hodí jen pro funkční podniky určité velikosti. V konkursech naopak často končí „prázdné skořápky“, které již neprovozují podnik a odkud již zmizel veškerý majetek. Tyto případy má ale omezit nový zákon o obchodních korporacích, který zpřísňuje pravidla správy korporací a postihy manažerů a majitelů za pozdní řešení úpadku. Ti dnes odpovídají vlastním majetkem v širším rozsahu za dluhy, které není schopna uhradit obchodní společnost nebo družstvo.[10] Zvýšení počtu reorganizací má naopak pomoci poslední novela insolvenčního zákona, která dává nové možnosti jak dlužníkům, tak věřitelům.

Nové možnosti

Nové možnosti přináší novela menším korporacím v úpadku. Došlo k podstatnému rozšíření počtu případů, kdy je přípustná nekonsenzuální varianta reorganizace, tedy reorganizace pojatá jako ochrana dlužníka před věřiteli. Od počátku roku 2014 je reorganizace bez prvotní podpory věřitelů dostupná všem podnikatelům, kteří mají roční obrat nad 50 milionů korun českých[11] nebo mají více než 50 zaměstnanců.[12] Snížila se tak tzv. kvantitativní vstupní brána do nekonsenzuální reorganizace, neboť dříve muselo jít o podnikatele s ročním obratem nad 100 milionů korun českých nebo s více než 100 zaměstnanci. Proces reorganizace tak nyní mohou zahájit i menší firmy, než tomu bylo než dříve, a to i tehdy, když se jim z počátku nedaří přesvědčit věřitele o vhodnosti tohoto řešení. Větší počet korporací v potížích se nyní také může bránit věřitelskému insolvenčnímu návrhu, spojenému s návrhem na likvidační řešení úpadku cestou konkursu. Management korporací v úpadku získává více času na to, aby zpracoval reorganizační plán a přesvědčil věřitele o tom, že je pro ně reorganizace výhodnější než konkurs. Půjde-li o kvalitní návrh, může dokonce dosáhnout prolomení nesouhlasu některých věřitelských skupin rozhodnutím soudu.

Jak v případě malých, tak i velkých korporací vytváří novela insolvenčního zákona možnost „věřitelské“ reorganizace. Věřitelský výbor nyní může při splnění zákonných podmínek odvolat a jmenovat (volit) nové členy statutárního orgánu a dozorčí rady dlužníka.[13] O věřitelskou variantu reorganizace jde proto, že tím věřitelé legálně přebírají iniciativu v insolvenčním řízení dlužníka, který ještě provozuje podnik. Nejde přitom o nedovolené ovládání dlužníka s negativními důsledky pro věřitele. Věřitelská reorganizace ale vyžaduje aktivní a kvalifikovaný postup věřitelů. Ti musejí mimo jiné buďto sami podat věřitelský návrh na povolení reorganizace nebo alespoň odejmout dlužníkovi většinovým hlasováním právo sestavit reorganizační plán na schůzi věřitelů.[14] Věřitelská reorganizace přichází v úvahu i v případě, kdy dlužník sám oznámí soudu, že nehodlá předložit reorganizační plán.[15]

Přes nové možnosti, které aktuálně přináší poslední novela insolvenčního zákona, je skutečností, že do současné doby se využívalo soudní reorganizace málo. Je pravda, že náš polistopadový právní řád zná konkurs o sedmnáct let déle než reorganizaci. Účastníci řízení se za tu dobu logicky naučili konkurs využívat více než reorganizaci. Také se hovoří o byrokracii a zdlouhavosti reorganizace. Praxe ale ukazuje, že průtahy nejčastěji působí základní neznalosti účastníků řízení. Ti si neuvědomují, že soudní proces má jiná pravidla než mimosoudní transakce. Při kvalitní přípravě soud rozhodne o povolení reorganizace do patnácti dnů od podání insolvenčního návrhu a navíc ustanoví insolvenčním správcem osobu, určenou reorganizačním plánem, která může efektivně jednat v zájmu jeho předkladatelů.[16] Je pravda, že plnění reorganizačního plánu trvá zpravidla déle než rok. Jde ale o ozdravný proces, který umožňuje průběžné uspokojování pohledávek věřitelů a

zachování obchodních vztahů.

Cui bono? (v čí prospěch)

Proč se tedy u nás dostatečně nevyužívá možností soudní reorganizace k oddlužení korporací? Myslím, že je to proto, že na rozdíl od občanů, kteří se oddlužují, manažeři, majitelé a věřitelé korporací, ale ani investoři zatím neobjevili všechny výhody tohoto řešení.

Reorganizace, která je provedena u vhodného typu podniku včas, umožňuje manažerům a majitelům korporací dočasně zastavit placení starých závazků, udržet provoz podniku a legálně oddlužit firmu. Omezuje také jejich osobní rizika, která posilují nová pravidla správy korporací a osobní ručení majitelů za závazky insolventních korporací.[17]

Manažeři často nemají dostatečné zkušenosti s řešením úpadku obchodních společností nebo družstev. Někdy jen spoléhají na pokyny věřitelských bank. Často se s nimi snaží nejprve vyjednat mimosoudní narovnání a dosáhnout odkladu splátek dluhů nebo odpuštění části úroků. Tato jednání bývají problematická s ohledem na rozpor zájmů nadřízených a podřízených věřitelů, akcionářů a zaměstnanců a přináší rizika jak manažerům, tak bankám. Zájem korporací v úpadku nemusí být vždy totožný se zájmy bank, které zastaví úvěrové financování a směřují k rychlému vrácení úvěrových prostředků. Bankám zase hrozí, že je soud vyhodnotí jako ovládající osoby, když se budou účastnit mimosoudní restrukturalizace insolventní firmy, jak se to ukázalo v případě úpadku Oděvního podniku v Prostějově.[18]

Někdy dává smysl, aby se firma nejprve neformálně dohodla s majoritními věřiteli na restrukturalizačním plánu a teprve potom vyhlásila úpadek a dosáhla formální reorganizace, posvěcené insolvenčním soudem. Kromě jistoty legálního řešení a odstranění rizika zvýhodňování některých věřitelů na úkor poškozování jiných, zde bývá další výhodou vyjasnění okruhu sporných závazků firmy prostřednictvím soudního přezkumu pohledávek, odstranění rizika neznámých závazků ze směnek a jiných kostlivců ve skříni po předchozím vedení firmy, omezení rizika pozdějších sporů a získání daňových výhod.

Úspěšná reorganizace přináší benefity nejen manažerům a majitelům korporací. Zvyšuje také naději podřízených věřitelů na uspokojení jejich pohledávek a dává jim možnost dalšího pokračování obchodních vztahů. Investor, který uskutečnil v insolvenčním řízení textilní firmy Sametex horizontální fúzi, měl například tak silný zájem na udržení vztahů s obchodními partnery, že převzal v plné výši závazky k nezajištěným věřitelům.[19] Je pravdou, že nadřízeným věřitelům, zejména bankám, se někdy může jevit reorganizace problematičtěji. Záleží nejen na rozsahu a způsobu zajištění jejich pohledávek, ale také na obsahu navrhovaného věcného řešení. I zde ale existují případy, kdy reorganizace přináší bankám lepší a bezpečnější řešení, než jakého by dosáhly jinak. Může to být například tehdy, když se jim vytvoří prostor pro rychlý prodej jejich pohledávek investorovi, který chce vstoupit do kapitálové struktury insolventní korporace a koupí pohledávek získává vliv na výsledek insolvenčního řízení.

Z toho plyne další okruh osob, které mohou zajímat reorganizace, a těmi jsou investoři. Investoři mohou získat profit z korporací v úpadku tím, že v bezpečném právním rámci koupí legálně oddlužený podnik bez potřeby provádění náročného due diligence. Na nabyvatele podniku v insolvenčním řízení totiž ze zákona nepřecházejí staré závazky. Nebo mohou vstoupit do kapitálové struktury korporace, která se oddluží na základě reorganizačního plánu. Reorganizační plán představuje privativní novaci, na základě které zanikají všechny závazky, které v něm nejsou obsaženy.[20] Konečně finanční investoři mohou poskytnout jen bezpečné úvěrové financování s prioritním právem na vrácení poskytnutých prostředků s dohodnutým úrokem. Firma v reorganizaci potřebuje dodatečný pracovní kapitál, který jí poskytují buď stávající zajištění věřitelé nebo externí

investoři. Insolvenční zákon jim dává velmi silné postavení a prioritní (super prioritní) právo na vrácení poskytnutých prostředků.[21]

Jak na to?

A co potřebujete, abyste využili výhod reorganizace? Myslím, že důležité jsou tři věci. Tou první jsou praktické zkušenosti v oblasti podnikové ekonomiky, zejména v oblasti řízení pracovního kapitálu. Jde o efektivní práci s oběžným majetkem a krátkodobými závazky. Velkou výhodou jsou zkušenosti s krizovým řízením pracovního kapitálu korporace v insolvenčním řízení. Druhou věcí je přijetí faktu, že reorganizace insolventního podniku může legálně probíhat jedině v rámci insolvenčního řízení, což je soudní proces, který vyžaduje národní právní znalosti. Probíhá-li řízení u českého soudu, musíte zkrátka dobře znát reálnou praxi českých soudů. Podle českých procesních předpisů také platí, že můžete mít v insolvenčním řízení jen jednoho zvoleného právního zástupce a že jemu udělenou procesní plnou moc nelze omezit.[22] A z toho plyne třetí důležitá věc, která se podceňuje nejvíce. Odbornost a zejména praktické zkušenosti advokáta, kterého pověříte zastupováním, ovlivní zásadním způsobem výsledek reorganizace. Čas a kvalifikovaný postup je při úpadku korporace klíčový. Nejen podnikovým právníkům korporací, ale i šířeji zaměřeným advokátním kancelářím prospěje, když svůj tým doplní o zkušeného specialistu pro zastupování v insolvenčním řízení. Těch není v České republice mnoho. Než jej vyberete, ptejte se proto na jeho konkrétní zkušenosti v oblasti českého insolvenčního procesu. Ptejte se na konkrétní řízení, ve kterých zastupoval a ověřte si to z veřejného insolvenčního rejstříku. Pro úspěch reorganizace u českých soudů nestačí standardizované ekonomické a právní znalosti. Jde o sofistikovaný proces, který vyžaduje týmovou práci a zapojení specializovaných advokátů.

JUDr. Michal Žižlavský,
advokát, člen představenstva ČAK a člen Legislativní rady vlády

ŽIŽLAVSKÝ, advokátní kancelář s.r.o.

Široká 36/5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 947 055
e-mail: ak@zizlavsky.cz

---
[1] Jde o velkou revizní novelu, provedenou zákonem č. 294/2013 Sb., účinnou od 1.1.2014
[2] Zejména viz § 389 odst. 2 insolvenčního zákona.
[3] Legální definici obchodních korporací obsahuje § 1 zákona o obchodních korporacích. Nejsou tím míněny právnické osoby – nepodnikatelé ve smyslu § 389 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona.
[4] Majetek může být zahrnut do majetkové podstaty dlužníka až pět let zpětně od zahájení insolvenčního řízení, a to zejména na základě odpůrčích žalob, které vycházejí z naplnění skutkových podstat úkonů bez přiměřeného protiplnění dle § 240, zvýhodňujících úkonů ve smyslu § 241 anebo úmyslně zkracujících úkonů dle § 242 insolvenčního zákona.
[5] Statutární orgán, ale například i likvidátor dlužníka, který je právnickou osobou, odpovídají osobně a neomezeně za škodu vzniklou nepodáním nebo opožděným podáním insolvenčního návrhu ve smyslu § 99 ve vazbě na § 98 insolvenčního zákona a mohou se dopustit také trestného činu zvýhodňování věřitele dle § 223 trestního zákoníku
[6] Například povinnost vydat plnění do majetkové podstaty dlužníka se týká nejčastěji osob, které majetek nabyly (§ 237 odst. 1 insolvenčního zákona) a které také mohou být účastníky trestného činu zvýhodňování věřitele dle § 223 trestního zákoníku
[7] § 76 odst. 3 ve vazbě na § 68 zákona o obchodních korporacích
[8] § 316 an insolvenčního zákona
[9] Oficiální statistiky, dostupné na www, k dispozici >>> zde
[10] Kromě odpovědnosti za škodu vzniklou nepodáním nebo opožděným podáním insolvenčního návrhu dle § 99 insolvenčního zákona jde nově zejména o ručení členů orgánů korporace dle § 68 zákona o obchodních korporacích a o povinnost vydat veškerý prospěch z výkonu funkce, přijatý za poslední dva roky dle § 62 zákona o obchodních korporacích. V případě majitelů korporací jde o ručení za závazky korporace na základě § 76 odst. 3 zákona o obchodních korporacích.
[11] Je míněn celkový roční úhrn čistého obratu korporace podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
[12] § 316 odst. 4 insolvenčního zákona
[13] § 333 odst. 2 insolvenčního zákona
[14] § 333 odst. 2 ve vazbě na § 339 odst. 3 insolvenčního zákona
[15] § 333 odst. 2 ve vazbě na § 339 odst. 2 insolvenčního zákona
[16] Vyžaduje to ovšem splnění řady podmínek ještě před podáním dlužnického insolvenčního návrhu, neboť spolu s insolvenčním návrhem a návrhem na povolení reorganizace musí dlužník v souladu s § 148 odst. 2 insolvenčního zákona předložit formálně správný reorganizační plán, vyjednaný a přijatý alespoň polovinou zajištěných a nezajištěných věřitelů, počítanou podle výše jejich pohledávek. Jen při splnění všech podmínek, plynoucích ze zákona a prováděcích předpisů soud povolí reorganizaci již ve lhůtě patnácti dnů dle § 134 věta druhá insolvenčního zákona a ustanoví insolvenčním správcem osobu, určenou reorganizačním plánem dle § 25 odst. 1 věta druhá insolvenčního zákona. Vadné nebo opožděné návrhy ale soud odmítá nebo zamítá.
[17] Například § 51 a následující ustanovení zákona o obchodních korporacích, zejména § 62, § 63, § 68 a § 76 odst. 3 zákona o obchodních korporacích
[18] Insolvenční rejstřík KSBR 37 INS 398/2010
[19] Insolvenční rejstřík KSUL 43 INS 2132/2012
[20] Novelizované ustanovení § 356 odst. 1 insolvenčního zákona již stanoví výslovně, že není-li zákonem nebo reorganizačním plánem stanoveno jinak, zanikají účinností plánu práva všech věřitelů vůči dlužníkovi, a to i v případě, že svou pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásili.
[21] Zejména § 42 a § 357 insolvenčního zákona
[22] Ustanovení § 24 odst. 1 a § 28a odst. 1 občanského soudního řádu za užití § 7 insolvenčního zákona

[*] Příspěvek byl uveřejněn v Bulletin advokacie.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Novela nařízení o insolvenčním řízení nabyla účinnosti – jaké přinesla změny?
- Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci subrogačního regresu výstavce finanční záruky
- Výkladové obtíže § 66 odst. 1 ZOK
- Komentář – smutná realita výmazů exekutorského zástavního práva z katastru nemovitostí
- Náhrada nákladů v incidenčním sporu
- Přerušení exekučního řízení podle § 35 exekučního řádu
- Návrh na zrušení výpovědi leasingové smlouvy ve světle nálezu Ústavního soudu
- K nákladům exekuce při soudním prodeji zástavy
- Výpočet a zdroj odměny insolvenčního správce při zrušení konkursu
- Osoby blízké a vědomost o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele v případě vyvedení majetku do svěřenského fondu
- Globální přesah a hluboká znalost insolvenčního práva jsou klíčem k efektivní restrukturalizaci